

(הדבר השתנה עם הגעת המסרשמיטים מצ'כיה וזרימת אנשי מח"ל לארץ, כאשר לקראת מבצע "יואב" הופך החיל לכוח בעל משמעות). האם לא ניתן היה להכין את החזל במגבלות הידועות טוב יותר? זו בהחלט שאלה מחקרית הראויה לעיון מעמיק. לפחות בשני תחומים ניתן היה להתכונן במהלך שנת 1947 למלחמה הממששת ובאה: לבצע רכש מאסיבי של נשק ואמצעי לחימה באירופה, ארה"ב ודרום אפריקה. אחרי מלחמת העולם היה היצע רב של נשק במחירים נמוכים וה"ראש היהודי" שהצליח בדרכים מופלאות לרכוש נשק רב החל מינואר 1948 היה מוצא קרוב לוודאי דרכים לרכש מאסיבי גם ב-1947 במידה שהיה חש אותה תחושת הדחיפות ו"סכין על הצוואר" שאפיינה את תחילת 1948. העובדה ההיסטורית היא שכשהבין מנהיג היישוב דוד בן-גוריון עד כמה ההכנות בשטח לקויות, הוא שלח בבהילות את אהוד אבריאל לאירופה ואת יהודה ארוי לארה"ב לרכוש נשק וכל המעיין ביומן המלחמה שלו מבין עד כמה נושא הרכש קיבל משמעות קריטית.

גם בתחום גיוס כספים נעשו הדברים בבהילות וגולדה מאיר נשלחה לארה"ב בשליחות חירום. את הרגשתה בתקופה זו היא ביטאה בספרה האוטוביוגרפי: "לא היינו מוכנים כלל למלחמה, כמובן" (עמוד 155). לדעתי ראוי לחקור האם הייתה הצדקה אובייקטיבית לדחות את הרכש המאסיבי של הנשק, את סידור הדרכים להבאתו ברגע שיתאפשר ואת גיוס המשאב הכספי, למועד כה מאוחר ובאיוז מידה יכלו הבריטים להשפיע בתחומים אלו.

תחום נוסף בעל משמעות הוא גיוס המח"ל. בדרום אפריקה, למשל, היו כבר בתחילת 1948 מאות מתנדבים מקרב הקהילה היהודית, שניסיונם הקרבי במלחמת העולם היה רב בתחומים שונים. גם בקהילות היהודיות בארה"ב היה ניתן לארגן כוח יהודי ולהכין תכניות מסודרות להבאתו ארצה, לכשיתאפשר. כידוע, רבים הגיעו (ותרומתם למלחמה ובעיקר לחיל-האוויר הצעיר עדיין לא קיבלה ביטוי מספיק בספרי ההיסטוריה), אך הגעתם נעשתה בחופזה, באי סדר ארגוני לא קטן, ודומני שהכנות ארוכות יותר במהלך 1947 היו משנות את פני הדברים.

פרופ' ואלך ואל"מ א' טועים, לדעתי, בהדגשת חשיבותה של "תכנית ד" המפורסמת בהתפתחויות הממשיות של המלחמה. המהפך בתחילת אפריל 1948 — מבצע "נחשון" וקרבות משמר העמק — לא היה תוצאה של יישום "תכנית ד", אלא תגובה למשבר במלחמת הדרכים (שיירות נבי דניאל, יחיעם וחולדה), הגנה מפני מתקפה של צבא ההצלה ותגובה על המשבר המדיני: נסיגתה של ארה"ב מתמיכתה בהקמת מדינת ישראל. לפחות עד השתלטות ההגנה על טבריה ב-18 באפריל 1948, התגלגלה המלחמה מעצמה כפי שקרה גם בחלק מהמלחמות המאוחרות יותר באיזור. ההגשמה החלקית של התכנית, החלה, לדעתי, במבצע "יבוסיי", בשליש האחרון של אפריל, שבו הטיל הפיקוד העליון על כוח דו-חטיבתי, בפיקודו של יצחק שדה, לתפוס מאחזים שיתפנו בירושלים על-ידי הבריטים. תורשה לי הערה לסיום. כל הלומד היסטוריה מבחין בוודאי שהיסטוריונים מנתחים אירוע

בעבר מזוויות שונות, תוך שימת דגשים שונים. צבי יעבץ, במבוא לספרו "קיסר וקיסריזם", מנתח את הגישה הקונטמפורנית של ההיסטוריונים השונים שכתבו על יוליוס קיסר והתוצאה של קיסרים "שונים" שעוצבו על-ידי ההיסטוריונים בתקופות השונות.

הלוו של "מדע" ההיסטוריה הוא בתזות השונות המנותחות על-ידי החוקרים והוויכוח הענייני (והלוהט לעיתים) הבא בעקבותיהן. הניסיון להציג חוקר מסוים באור מגוחך, כאחד שאין להתייחס אליו ברצינות, עשוי להרתיע חוקרים אחרים, שאין בכוחם הנפשי להתמודד, מלהציג תזות שונות מהמקובל, וחבל. חרתה לי בעיקר הערתו של אל"מ א' בסיום תגובתו ("ישנה מידה רבה של אירוניה היסטורית בכך שניתנה לד"ר מילשטיין האפשרות להתבטא מעל במת מערכות..."). לדעתי, חוסנו הפנימי של צה"ל וכושר החשיבה של קציניו עשויים לעמוד גם בפני מחקרים ומאמרים המציגים תזות הפוכות למקובל ולכן יש מקום לתת במה גם לחוקרים כדוגמת ד"ר מילשטיין, ולהתווכח איתם בצורה עניינית נוקבת, נסמכת בעובדות ולא בפגיעות אישיות.

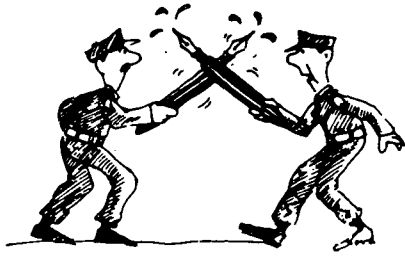
כשלון הפיקוד הקרבי

"הסודות" החסיים באמת על מלחמת העצמאות. לשני האל"מים הנ"ל היו כנראה מניעים אישיים לתקוף את ד"ר אורי מילשטיין, אבל ציבור הקוראים ראוי שיבין כי לא בדיעת החומר ההיסטורי עסקינן. מזה עשר שנים חושף ד"ר מילשטיין בשיטתיות "סודות" ממלחמת

החומות אל"מ (מיל') פרופ' יהודה ואלך וראש מחלקת היסטוריה במטכ"ל אל"מ א', הנשענים על מידע "מפתיע": תכנית ד'. להרגיעכם רבותי, כל החומר "הסודי" על מלחמת העצמאות הידוע, כביכול, רק לכם, ידוע היטב גם למושא התקפתכם, ד"ר אורי מילשטיין. מעטים כיום

סא"ל (מיל') אריה עמית

מערכת נכבדה, בתימהון רב קראתי ב"מערכות" 299 את ההתקפה על עבודתו המחקרית של ד"ר אורי מילשטיין בכלל ועל מאמרו "נטישת האסטרטגיה הפביאנית במלחמת העצמאות", שהתפרסם ב"מערכות" 298, בפרט. חברו לו יחדיו שומרי

ולעומתנו האויב הערבי התאושש מהרהפתעה של בוא השיירה לגוש עציון, בעילות רבה ריכוז כוח ניכר כדי למנוע את חזרתה לירושלים, ומפקדיו שלטו היטב בכוחותיהם בזמן הקרב. הבריטים לא עזרו לערבים אלא הצילו אותנו, פשוטו כמשמעו — מנעו קטסטרופה.

ד"ר מילשטיין עושה, לדעתי, געשה גדול ומחזיר לחייל ולקצין הקרבי הזוטר, שנלחמו באמת, את כבודם. הוא חושף "סודות חסויים ביותר", מביא לידיעת הציבור את מחדלי המנהיגים והמפקדים הבכירים ומבהיר איך, למרות המכוכה המדינית והחולשה הצבאית, ניצחנו לבסוף במלחמה גורלית זו.

אמצעי הלחימה שהיו בידי האויב, וכיחסי הכוחות אף עלינו עליו ויתרוננו, לכאורה היה ברור. אבל בגלל האסטרטגיה הפכיאנית של המנהיגות הביטחונית, חל אצלנו פיגור ביישום תורת הלחימה, והפיקוד הקרבי שלנו נפל מזה של האויב. דברים אלה המבוססים על ניסיוני האישי כמפקד קרבי במלחמת העצמאות, נשמעים אפיקורסיים לעומת מה שהתפרסם עד כה. הדוגמה הטובה ביותר לטיעוני הוא קרב שיירת נבי דניאל שהתחולל ב-27-28 במרס 1948. מהלכי הפתיחה שלנו היו מצוינים, המודיעין היה טוב, ריכוזנו כוח, הפתענו גם את האויב הערבי וגם את הבריטים. ואף-על-פי-כן הביס אותנו עבד-אל-קאדר אל-חוסייני בקרב ממושך מדרום לבית-לחם. הובסנו בגלל ליקויים בפיקוד הקרבי של השיירה ובגלל מקומו של מפקדה בקרב, שלא השפיע על המהלכים העיקריים בשלב ההכרעה.

העצמאות, אשר עבור רוב הציבור הנם כאמת סודות, ועד לאחרונה היו נכס יקר ערך השמור למעטים, שעשו בו כרצונם. ומכאן הכעס: נפגע המונופולין ועכשיו יידעו הכל איך באמת הוכנה מלחמת העצמאות ואיך היא התנהלה, בלי תיווכם ופרשנותם של קומיסרים מטעם.

לא אתערב בוויכוח על השהיית ההכרעה ברמה המדינית. אנסה להיזכר ולהבהיר אירועים צבאיים המוכיחים את ההשפעה ההרסנית של דחיית ההכרעה המדינית על היכולת הצבאית של ההגנה ושל צה"ל בתחילת דרכו. יכולת צבאית בנויה ממודיעין, תכנית, ריכוז הכוח ופעולה צבאית החלטית. הגורם האחרון תלוי במקומו של המפקד בקרב, בשליטתו בכוחות בשלב ההכרעה וביכולתו לרכז את כל האמצעים שברשותו למען ההכרעה. בחודשים הראשונים של מלחמת העצמאות לא חסרו לנו אמצעי לחימה לעומת

הערה בשולי המאמר: מלחמת יום הכיפורים, טעות במאי והפתעה באוקטובר

תא"ל (מיל') יואל בן פורת

אחמד אסמאעיל הגיע בפברואר 1973 להסכם עם הסובייטים אודות עסקות (נשק). הם שלחו חלק ממנו ועיכבו את משלוח היתר. ברם לאחר מכן קיבלנו עסקת (נשק) חדשה.

אולי זוכר אתה את ההצהרות, שמסרו הישראלים בזמנו, לגבי אפשרות של התקפה מצרית. שכן אין ספק, שהם יודעים, כי המחצית השנייה של חודש מאי הנה מתאימה להתקפה. הם גם בוחנים (את הדברים) ופועלים על יסוד הטכנולוגייה.

באפריל 1973 ואז התקשרתי עמך, כאשר אני חושש כי ההחלטה הייתה מהירה מדי. וזכרני כי אמרת לי: אם לא ניכנס (למלחמה) לפני סוף 1973, לא ניכנס אליה בכלל.

אמר (הנשיא): אני זוכר זאת. ואמנם הכינונו הכל כדי ששעת האפס תהיה במאי. העמדתי את הנשיא אסד על מחקר זה, אשר קובע את שעת האפס. ברור שהוא התפעל מאוד מדיוק המחקר. התכוונתי למעשה להתחיל את המבצע במאי, ואז הסובייטים קבעו את מועד ועידת הפיסגה השנייה עם ניקסון בוואשינגטון לחודש מאי, ומשיקולים מדיניים שאין צורך לחשוף אותם עתה, החלטתי לדחות את המועד לקבוצה השנייה בספטמבר או לקבוצה השלישית באוקטובר.

תוך כרי זה יצא אסד לסיוור חשאי במוסקבה ושם משם. השגנו עסקת נשק חדשה, שהסובייטים הביעו התנגדות מלתת אותו לנו.

במאמרי הנ"ל אשר התפרסם במערכות 299 נתקלתי בקושי אובייקטיבי איך לתמוך, על-ידי חומר בלתי מסווג, את ההנחה שמלחמת יום הכיפורים עמדה להתרחש במאי ומשום לחץ סובייטי נדחתה כרגע האחרון לאוקטובר. רק לאחר פרסום המאמר השגתי ראיון של הנשיא סאדאת למוסא צברי, עורך אח"באר אל יום. לדעתי ראוי להביא דברים אלה לקוראים המתעניינים בסוגיה חשובה זו.

במחקר* זה נתברר כי ישנן שלוש קבוצות של ימים, שהן המתאימות ביותר להתקפה: קבוצה ראשונה — במחצית השנייה של מאי; קבוצה שנייה — בחודש ספטמבר; קבוצה שלישית — בחודש אוקטובר.

כאן הפסקתי את הנשיא ואמרתי: וזכרני, כב' הנשיא, כי שמעתי על עניין המלחמה * מדובר במחקר שעשה אישית ראש אג"ם במטכ"ל המצרי, הגנרל גמסי, שמטרתו למצוא את הימים המתאימים ביותר לצליחת התעלה ולמלחמה.